

LES XARXES SOCIALS A CATALUNYA: UN ESTUDI DE CASOS COMPARATIUS ENTRE COL·LECTIUS DE LA POBLACIÓ CATALANA

Universitat Autònoma de Barcelona | 29.11.2012
Centre d'Estudis Sociològics QUIT

Quit Centre d'Estudis Sociològics
sobre la Vida Quotidiana
i el Treball

XARXES SOCIALS, IMMIGRACIÓ I COHESIÓ SOCIAL

- ***Les xarxes socials són claus per a l'obtenció de recursos.***
- ***La segregació laboral i residencial, els principals esculls per a la integració social de la població immigrada a Catalunya.***
- ***Les persones nascudes a Catalunya amb pares nascuts a Catalunya són les que tenen unes xarxes més homogènies, es relacionen menys amb persones diferents a elles. Segons la mostra recollida, els catalans es relacionen només en un 3,4% amb persones immigrades***

Les xarxes socials, creades en la interacció quotidiana amb persones en diferents àmbits de la nostra vida són un element clau en la obtenció de recursos diversos, com ara informació, consells, recursos materials o suport afectiu. Són el nostre *Capital Social*, un element important a l'hora tant d'obtenir suport social (ajuda en cas de necessitat, per exemple), o d'accedir a recursos que per nosaltres mateixos no aconseguiríem (des de recomanacions per a un lloc de treball fins a informació sobre el funcionament de les institucions públiques). A Catalunya, segons la mostra recollida, un 80'0% de la gent amb qui ens relacionem habitualment (d'entre les 30 persones amb qui tenim més contacte) ens aporten ajuda en temes relacionats amb el treball, l'habitatge, la salut, qüestions administratives, problemes personals o altres.

El lloc de residència de les persones amb qui ens relacionem, i les seves característiques marquen de forma important els recursos als quals podem accedir. És per això que les diferències en el tipus de contactes que es desenvolupen és un dels fenòmens que ajuda a reproduir la desigualtat (social, econòmica, política, etc.) entre persones immigrades i autòctones. Per exemple, mentre que les persones amb qui s'intercanvia alguna forma d'ajuda, en el cas de la població autòctona enquestada es troben en gairebé un 70% en l'àmbit local (el mateix barri o municipi); en el cas de la població immigrada enquestada només un 45% es troba en l'àmbit local, i un 37'2% a l'estranger.

El procés d'assentament de les persones immigrades a Catalunya, però, és força divers. Segons l'estudi del Centre d'Estudis Sociològics QUIT de la UAB realitzat a persones d'origen equatorià i marroquí, el procés migratori implica, en alguns casos, un procés de canvi important en les xarxes socials. Si bé en un primer moment les persones immigrades enquestades mantenen molt el contacte amb les persones que viuen en el país d'origen, al llarg dels anys de residència a Catalunya hi ha una lleu tendència a l'increment de persones autòctones en les xarxes i a la disminució de persones en el país d'origen. Concretament, al cap de tres anys de residència, aproximadament, les seves xarxes tendeixen a evolucionar de tres possibles maneres diferents: En primer lloc, hi ha qui, tot i el pas del temps, manté en el país d'origen la majoria de gent amb qui es relaciona quotidianament. L'estudi detecta que mantenir la família en el país d'origen o treballar en l'àmbit domèstic, són factors que dificulten la generació de xarxes locals a Catalunya, especialment per a les dones immigrades. En segon lloc, hi ha qui, a més a

més, crea noves xarxes a Catalunya especialment amb persones del mateix origen (ja sigui amb gent que coneix a Catalunya o bé retrobant-se amb persones que ja coneixia al país d'origen). Finalment, hi ha qui combina en les seves xarxes de coneixença tots aquests tipus de relacions amb una proporció important de persones autòctones.

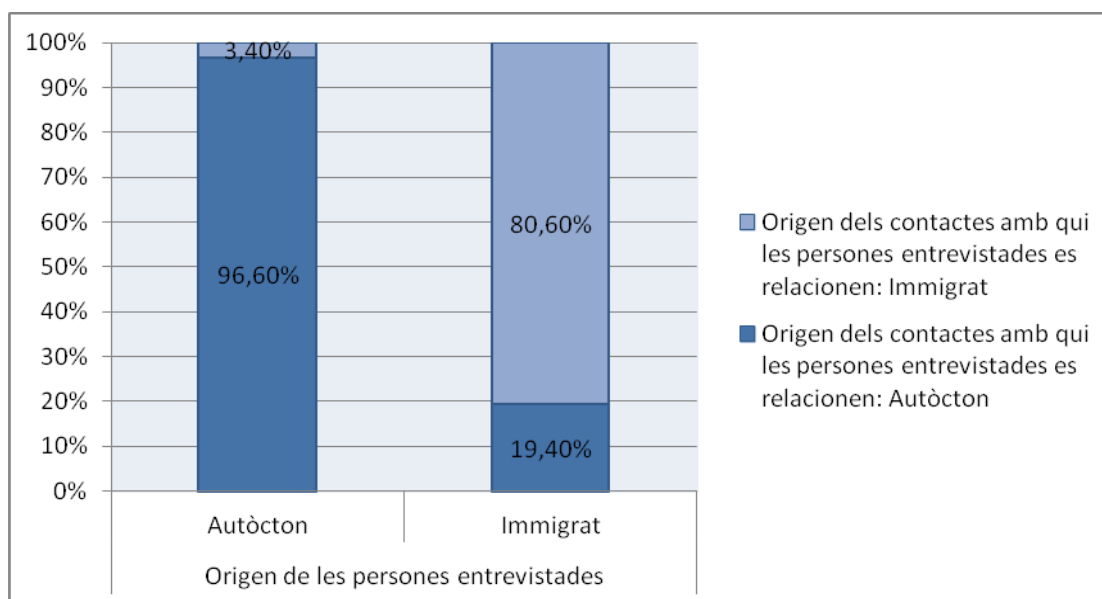
Taula 1:Tipus de xarxes que desenvolupa la població immigrada enquestada a Catalunya, segons l'origen, el lloc de residència i el lloc de coneixença:

Tipologia	% mitjà de contactes autòctons en el país de destí	% mitjà de contactes del mateix origen en el país de destí coneguts en el país d'origen	% mitjà de contactes del mateix origen en el país de destí coneguts nous	% mitjà de contactes d'altres orígens en el país de destí	% mitjà de contactes en el país d'origen	% mitjà de contactes en altres països
1. Transnacionalisme (n=55)	6.55	10.30	22.91	3.76	50.61	5.88
2. Integració (n=56)	37.08	17.50	10.89	7.14	22.98	4.40
3. Enclavament ètnic (n=42)	13.91	22.43	39.06	12.62	8.81	3.17
Total (n=153)	19.74	16.27	22.94	7.43	29.02	4.60

Conèixer gent autòctona és un element que facilita la mobilitat social, però juntament amb la segregació residencial, la segregació laboral dificulta desenvolupar aquest últim tipus de xarxes. L'estudi senyala l'existència d'un cercle pervers que dificulta la integració de les persones immigrades: Treballar en nínxols ètnics (sectors de treball poc qualificat amb una elevada presència de treballadors d'origen immigrant) porta a conèixer bàsicament altres persones immigrades, la qual cosa dificulta ampliar les oportunitats laborals i els recursos variis (entre ells, noves oportunitats laborals) que es poden obtenir a través de la gent que coneixem.

Les xarxes socials influeixen en la identificació ètnica i territorial, essent aquelles persones amb unes xarxes més diverses les que desenvolupen unes identitats múltiples i menys exclusives. Tot i que les persones immigrades de la mostra mantenen un 19,4% de relacions amb catalans, de mitjana, pel que fa als catalans un 60% no tenen cap relació amb persones immigrades, i només un 3,4% de les relacions que mantenen són amb persones d'origen immigrant, la qual cosa pot representar un risc per a la cohesió social en el conjunt de la població a Catalunya.

Gràfic 1: Percentatge de relacions que manté la població autòctona i immigrada de la mostra amb persones autòctones i immigrades, respectivament:

En general, tendim a relacionar-nos amb aquelles persones que són més semblants a nosaltres (és el que se'n diu la tendència a l'*homofilia*). Així, per exemple, segons la mostra recollida, ens relacionem en un 61,3% amb les persones del nostre mateix sexe; en un 60,5% amb persones del mateix origen que nosaltres (és a dir, nascuts al mateix lloc – Catalunya, Espanya o l'Estranger) i de pares nascuts al mateix lloc); en un 45,8% amb persones amb el mateix nivell d'estudis, i, en cas de ser actiu en el mercat de treball, en un 53,0% amb persones que treballen en la mateixa categoria ocupacional.

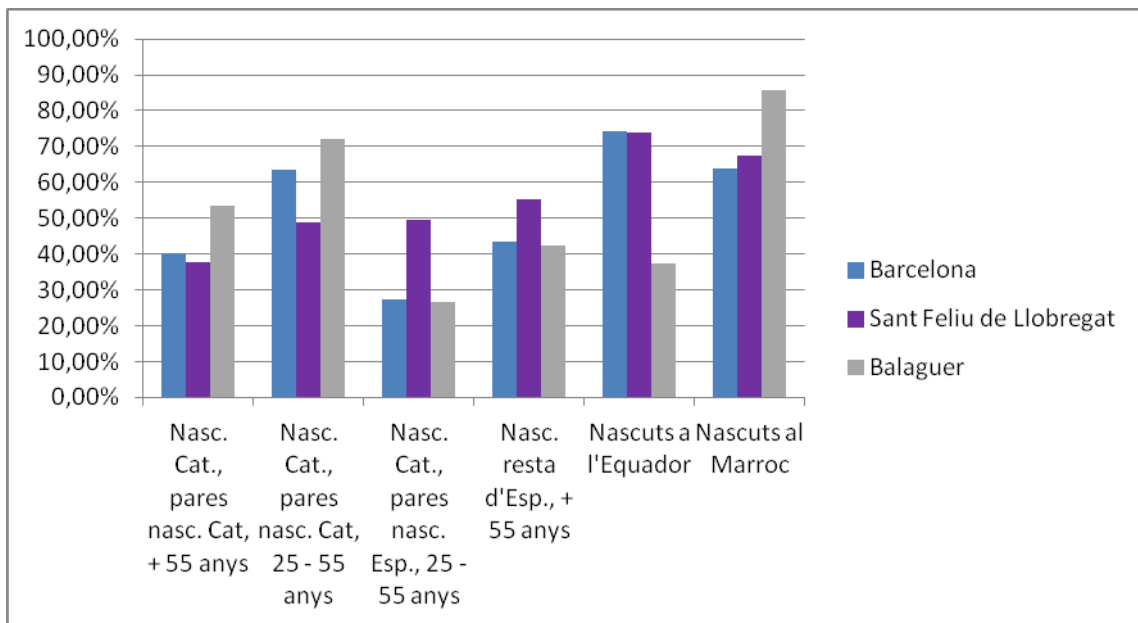
Taula 2: Percentatge de contactes de la xarxa

Característiques de les persones amb les quals les persones entrevistades tenen relació				
Mateix Sexe	Mateix Origen	Mateixa categoria socio-professional	Mateixa situació laboral	Mateix nivell d'estudis
61,35%	60,51%	52,96%	35,94%	45,78%

Pel que fa a les diferències territorials, s'observen algunes diferències en el grau d'homofilia dels diferents col·lectius entrevistats: Així, per exemple, les persones nascudes a Catalunya residents a Balaguer (com a exemple de ciutat petita en una àrea rural) tendeixen a relacionar-se més amb gent igual que elles, mentre que el mateix succeeix a Sant Feliu en el cas de la població immigrada de la resta d'Espanya, o la nascuda a Catalunya amb pares de la resta d'Espanya. Les diferències més significatives, però, es produeixen entre els col·lectius de la

nova immigració extracomunitària segons el municipi. S'observa com el fet que hi hagi comunitats ètniques petites (com és el cas de la comunitat equatoriana a Balaguer) minimitza les possibilitats, entre aquest grup de gent, de desenvolupar xarxes amb una elevada presència de co-ètnics. En canvi, entre la població marroquina, l'entorn urbà, generalment més divers i obert (en el sentit que el control social exercit per part dels co-ètnics pot ser més fàcilment eludit), afavoreix el desenvolupament de xarxes més diverses en comparació de les de Balaguer.

Gràfic 2: Presència en les xarxes de persones del mateix origen, segons origen i localitat de les persones entrevistades

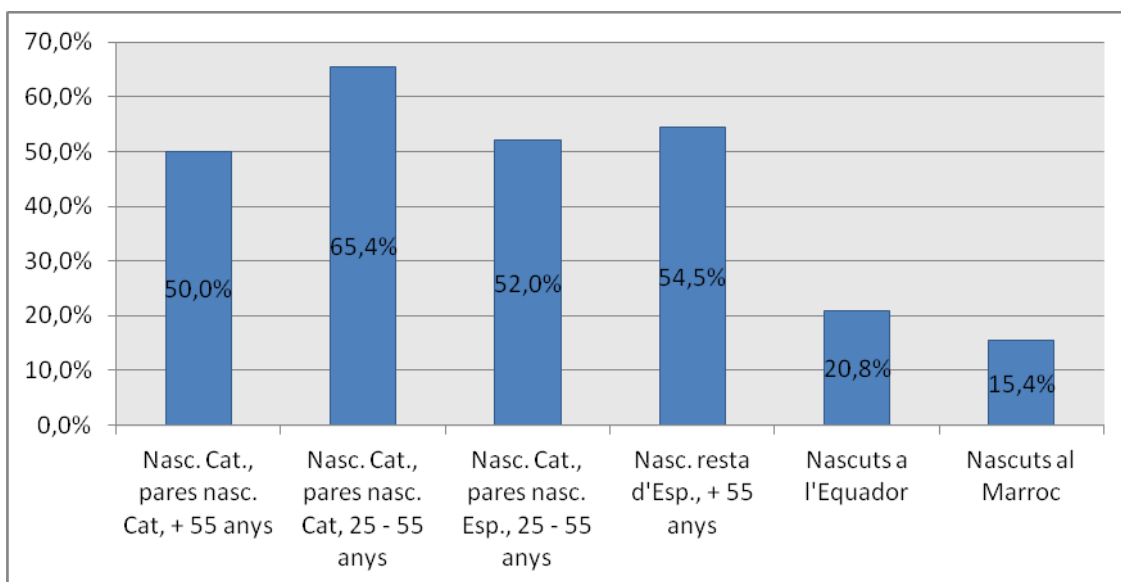

RESULTATS ESPECÍFICS PER ALS TRES TERRITORIS ANALITZATS

BARCELONA

S'observa que a Barcelona hi ha una lleugeríssima tendència a una major diversitat en l'origen dels contactes que componen les xarxes socials dels seus residents. S'observa en la mostra com un 21% dels contactes de les persones immigrades enquestades són amb persones autòctones, tot i que només un 5'3% dels contactes de la població autòctona enquestades són amb persones immigrades. A més a més, una elevada proporció de les persones autòctones enquestades (el 55'5%) no tenen relació (entre les 30 persones amb les quals es té una relació més propera) amb cap persona immigrada, fet que ocorre especialment entre el grup de persones nascudes a Catalunya de pares nascuts a Catalunya d'entre 25 i 55 anys, el 65'4% dels quals no té cap contacte amb la població immigrada. En el cas de la població immigrada recollida en la mostra, el 18'1% no té cap relació amb població autòctona, percentatge lleugerament superior per als nascuts a l'Equador (20'8%) que per als nascuts al Marroc (15,4%).

Gràfic Bcn.1: Percentatge de persones que no tenen relació amb població immigrada (en el cas de les autòctones), o bé que no tenen relació amb la població autòctona (en el cas de la població equatoriana i marroquina).

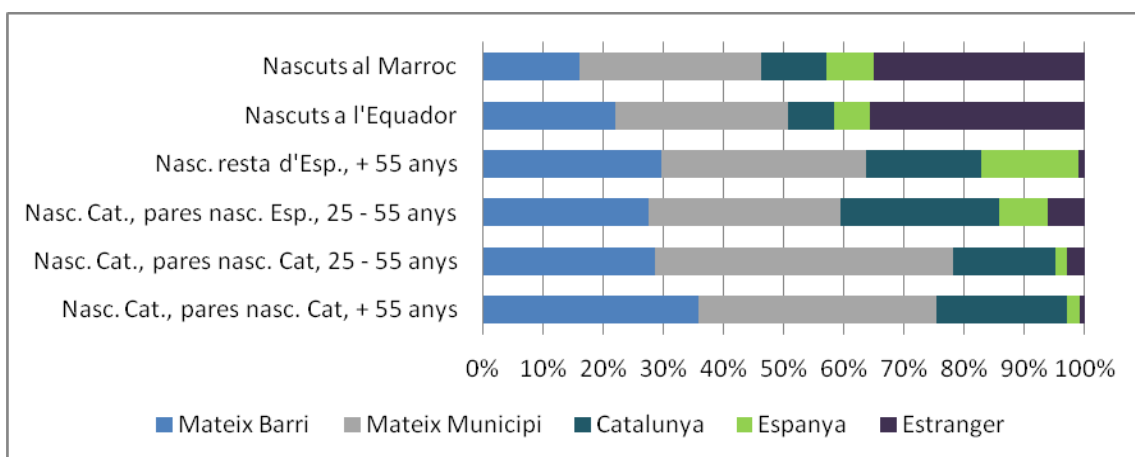
Com es pot observar en els mapes, la població barcelonina té contacte amb persones repartides arreu del món, amb coneguts residents força indrets de la costa mediterrània i l'Europa occidental. Dins de Catalunya els contactes es concentren especialment al llarg de la costa i l'àrea circumdant de Barcelona, tot i que també hi ha contactes residents per la resta de Catalunya.

Mapa Bcn.1: Aproximació a la distribució geogràfica de les xarxes socials de les persones que resideixen a Barcelona: Localitats on resideixen els seus contactes¹.

Si s'observa la distribució geogràfica dels contactes de les xarxes de les persones residents a Barcelona en funció de l'origen, veiem que la població estrangera enquestada manté una proporció important dels contactes a l'estranger (el 35'4%), i en menor mesura, la població enquestada nascuda a la resta d'Espanya manté un 16'2% dels contactes fora de Catalunya. En la mostra recollida, les persones nascudes a Catalunya de pares nascuts a Catalunya, majors de 55 anys, són les qui mantenen més contactes locals (un 75'5%).

Gràfic Bcn.2: Distribució del lloc de residència dels contactes de la població resident a Barcelona.

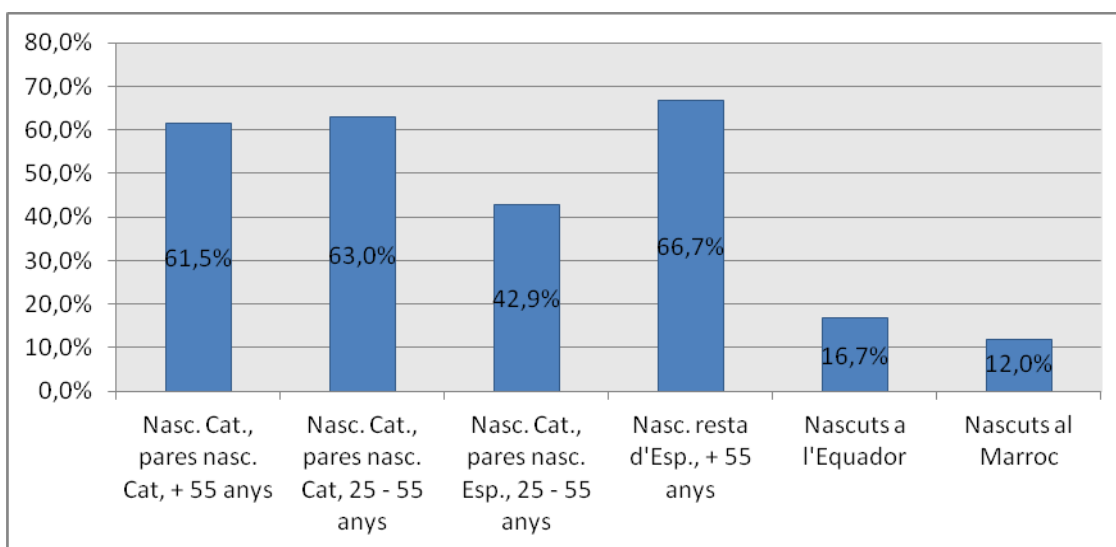

¹ El mapa representa la localització geogràfica dels contactes de la mostra de persones residents a Barcelona entrevistades, per la qual cosa no és exhaustiu. L'interès del mapa recau en què permet observar els patrons de distribució geogràfica de les xarxes, però al tenir en compte només una mostra de persones, no apareixen senyalats tots els llocs on resideix el conjunt dels contactes de la població barcelonina.

SANT FELIU DE LLOBREGAT

En la mostra recollida a Sant Feliu de Llobregat s'observa que el 19% dels contactes de les persones immigrades són amb persones autòctones, mentre que només un 3'2% dels contactes de la població autòctona són amb persones immigrades. A més a més, una elevada proporció de les persones autòctones enquestades (el 58'5%) no tenen relació (entre les 30 persones amb les quals es té una relació més propera) amb cap persona immigrada, fet que ocorre especialment entre el grup de persones nascudes a la resta d'Espanya majors de 55 anys (el 66'7% dels quals no té cap contacte amb la població immigrada), però menys (el 42,9%) entre el grup de nascuts a Catalunya de pares nascuts a la resta d'Espanya d'entre 25 i 55 anys. En el cas de la població immigrada enquestada, el 14'3% no té cap relació amb població autòctona, percentatge lleugerament superior per als nascuts a l'Equador (16'7%) que per als nascuts al Marroc (12'0%).

Gràfic SF.1: Percentatge de persones que no tenen relació amb població immigrada (en el cas de les autòctones), o bé que no tenen relació amb la població autòctona (en el cas de la població equatoriana i marroquina):

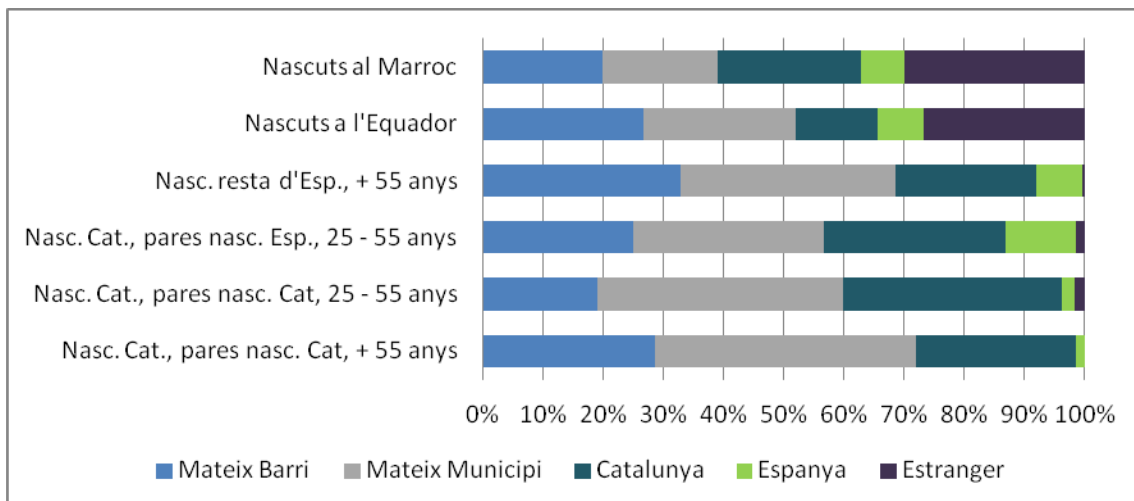
Com es pot observar en els mapes, la població de Sant Feliu té contacte amb persones repartides arreu del món, amb coneguts residents força indrets de la costa mediterrània i de l'Europa occidental. Dins de Catalunya els contactes es concentren especialment al llarg de la costa central i en la Catalunya central més propera al Barcelonès.

Mapa SF.1: Aproximació a la distribució geogràfica de les xarxes socials de les persones que resideixen a Sant Feliu de Llobregat: Localitats on resideixen els seus contactes²:

Si s'observa la distribució geogràfica dels contactes de les xarxes de les persones enquestades residents a Sant Feliu en funció de l'origen, veiem que la població estrangera manté una proporció important dels contactes a l'estranger (el 28'3%), mentre que les persones majors de 55 anys, són les qui mantenen més contactes locals (un 70% de mitjana). Destaca també el fet que els individus de la mostra nascuts a Catalunya amb pares de la resta d'Espanya conserven un 11'9% dels contactes a la resta d'Espanya, més que les persones nascudes a la resta d'Espanya, que hi tenen el 7'6%.

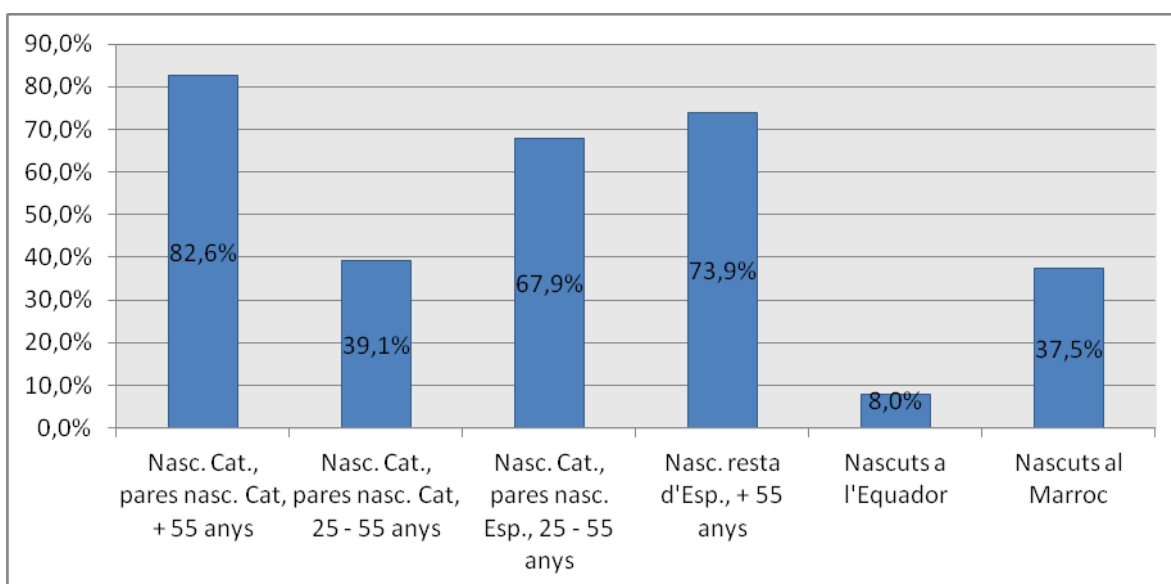
Gràfic SF.2: Distribució del lloc de residència dels contactes de la població resident a Sant Feliu de Llobregat:

² El mapa representa la localització geogràfica dels contactes de la mostra de persones residents a Sant Feliu entrevistades, per la qual cosa no és exhaustiu. L'interès del mapa recau en què permet observar els patrons de distribució geogràfica de les xarxes, però al tenir en compte només una mostra de persones, no apareixen senyalats tots els llocs on resideix el conjunt de la població santfeliuenc.

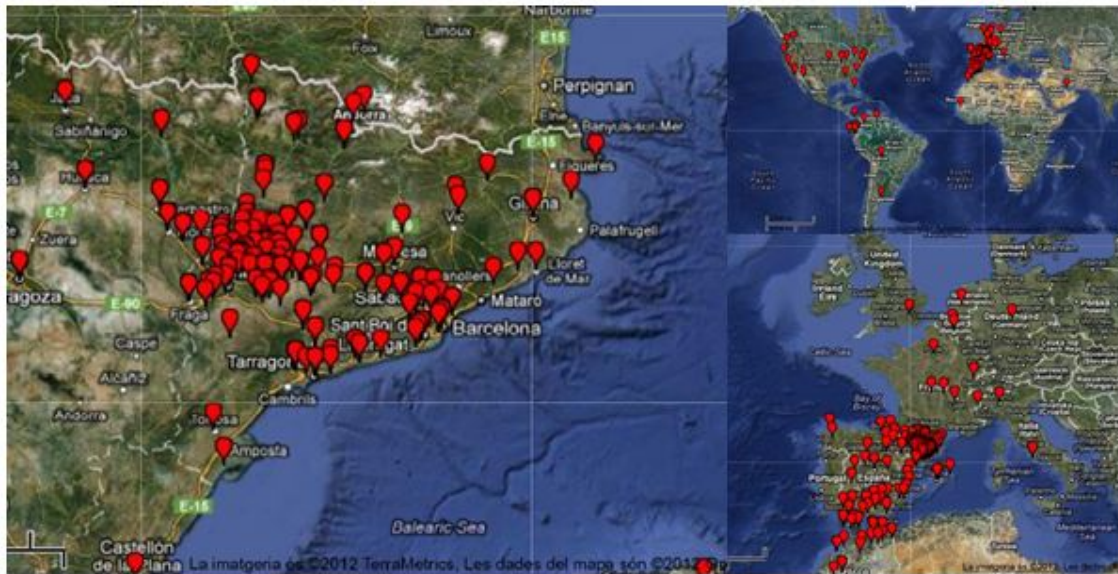
BALAGUER

Balaguer, d'entre els tres municipis on s'ha dut a terme l'estudi, és on s'observa que hi ha una major segregació en les relacions socials de la població autòctona i immigrada. S'observa que el 18'2% dels contactes de les persones immigrades enquestades són amb persones autòctones, mentre que només un 1'6% dels contactes de la població autòctona són amb persones immigrades. A més a més, una elevada proporció de les persones autòctones de la mostra (el 65'9%) no tenen relació (entre les 30 persones amb les quals es té una relació més propera) amb cap persona immigrada, fet que ocorre especialment entre el grup de persones nascudes a Catalunya amb pares nascuts a Catalunya majors de 55 anys (el 82'6% dels quals no té cap contacte amb la població immigrada), però significativament menys (el 39,1%) en la generació de catalans més jove. En el cas de la població immigrada enquestada, el 22'7% no té cap relació amb població autòctona, però amb moltes diferències segons el col·lectiu: mentre que entre la població equatoriana de la mostra només un 8% dels residents a Balaguer no es relacionen amb persones autòctones, entre la població marroquina aquest percentatge ascendeix al 37'5%.

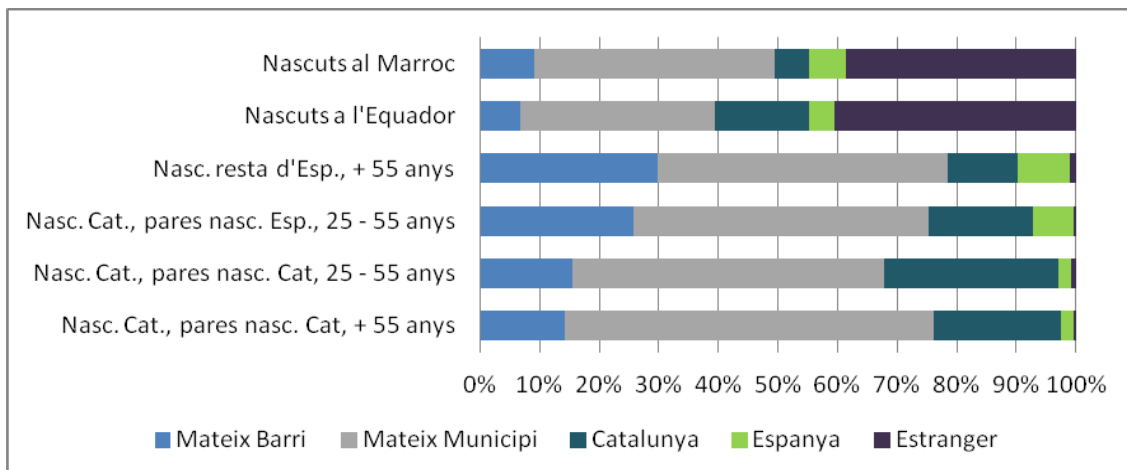
Com es pot observar en els mapes, la població de Balaguer té contacte amb persones repartides arreu del món, amb coneguts residents en força indrets de la costa mediterrània i de l'Europa occidental. Dins de Catalunya els contactes es concentren especialment en dos punts: Majoritàriament al voltant de Lleida i a la franja d'Aragó, però també per l'àrea metropolitana de Barcelona.

Mapa Blg.1: Aproximació a la distribució geogràfica de les xarxes socials de les persones que resideixen a Balaguer: Localitats on resideixen els seus contactes³.

Si s'observa la distribució geogràfica dels contactes de les xarxes de les persones residents a Balaguer en funció de l'origen, veiem que la població estrangera enquestada manté una proporció important dels contactes a l'estranger (el 39'6%). Destaca també el fet que, en la mostra, les persones nascudes a la resta d'Espanya o bé a Catalunya amb pares de la resta d'Espanya són els qui tenen una proporció major de contactes en el mateix barri (el 25'8% i 29'7%, respectivament), i que les persones nascudes a Catalunya amb pares nascuts a Catalunya menors de 55 anys són els qui tenen una proporció major de contactes en altres municipis de Catalunya (el 29'3%).

Gràfic Blg.2: Distribució del lloc de residència dels contactes de la població resident a Balaguer:

³ El mapa representa la localització geogràfica dels contactes de la mostra de persones residents a Balaguer entrevistades, per la qual cosa no és exhaustiu. L'interès del mapa recau en què permet observar els patrons de distribució geogràfica de les xarxes, però al tenir en compte només una mostra de persones, no apareixen senyalats tots els llocs on resideix el conjunt de la població balaguerina.

Per a més informació podeu contactar amb:

Mireia Bolívar, Membre del Centre d'Estudis Sociològics QUIT de la UAB.

T. 935813303 | Mireia.Bolivar@uab.cat

Informació addicional sobre l'estudi:

La recerca "Estudio comparado de casos sobre la influencia mutua entre capital e integración sociales y la inserción, estabilidad, promoción y cualificación en el empleo", finançada pel Ministeri de Ciència e Innovación, i realitzada entre els anys 2009 i 2011, ha estat dirigida pel catedràtic Carlos Lozares i ha comptat amb la participació de 8 investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona, membres del Centre d'Estudis Sociològics sobre la Vida Quotidiana i el Treball – QUIT i del Laboratori de Xarxes Personals EGOLAB.

En el marc de la recerca s'ha realitzat una Enquesta de Xarxes Personals a una mostra per quotes de nacionalitat, edat, sexe, origen i lloc de residència. Els criteris de selecció de la mostra s'han escollit a partir de l'anàlisi del cens de 2001 i tenen en compte les principals dimensions factorials que estructuraven la variabilitat de la població Catalana. Aquesta enquesta disposa de 450 casos, de persones de sis col·lectius diferents: Persones nascudes Catalunya amb pares nascuts a Catalunya majors de 55 anys, persones nascudes a Catalunya amb pares nascuts a Catalunya d'entre 25 i 55 anys, persones nascudes a Catalunya amb pares nascuts a la resta d'Espanya, d'entre 25 i 55 anys, persones nascudes a la resta d'Espanya, de més de 55 anys, i persones nascudes al Marroc i a l'Equador. S'han recollit les dades respectant la paritat entre homes i dones, i recollint la diversitat de territoris de Catalunya, seleccionant persones residents a residents a Barcelona, Sant Feliu de Llobregat i Balaguer.

Les dades de l'enquesta contenen quatre blocs de preguntes: Un primer bloc per tal de caracteritzar socio-demogràficament les persones entrevistades; en segon lloc una pregunta generadora de xarxes, en la qual es demana que s'anomenin 30 persones amb les quals s'ha mantingut contacte en els darrers 2 anys; un tercer bloc de preguntes de caracterització socio-demogràfica de cada persona mencionada; i finalment es demana per les relacions existents entre cada parella de persones anomenades en la xarxa. Així mateix, també s'han realitzat 54 entrevistes biogràfiques a persones seleccionades de la mostra. Exemple de les xarxes obtingudes (amb la informació sobre les persones que un coneix i la relació entre elles):

